

IITIN PERUSOPETUKSEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA 1.1.2017-

Oppilaitoksen tasa-arvosuunnitelma

Oppilaitoksessa laadittava tasa-arvosuunnitelma on työkalu, joka ennaltaehkäisee eriarvoisuutta ja sukupuolen perusteella tapahtuvaa syrjintää ja tukee sukupuolten tasa-arvon edistämistä koulun arjessa. Tasa-arvosuunnitelmalla varmistetaan, että oppilaitoksessa tehdään järjestelmällistä tasa-arvotyötä.

Tasa-arvotyön kannalta on tärkeää, että työ perustuu oppilaitoksen ja sen opiskelijoiden tai oppilaiden tarpeisiin. Kun oppilaitos laatii omia tarpeitaan vastaavan tasa-arvosuunnitelman, voimistuu myös sitoutuminen tasa-arvon edistämiseen.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta, tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi sekä arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteutumisesta ja tuloksista.

Velvoite laatia oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä tasa-arvosuunnitelma koskee kaikkia lakiin perustuvaa opetusta tai koulutusta järjestäviä oppilaitoksia. Velvoite laajeni koskemaan perusopetuslakiin perustuvaa opetusta järjestäviä kouluja vuoden 2015 alusta lähtien. Näiden koulujen tasa-arvosuunnitelmien tulee olla laadittuna 1.1.2017 mennessä.

Tämä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma toimii Iitin perusopetuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmana, jonka mukaiset koulukohtaiset suunnitelmat laaditaan Haapa-Kimolan, Kausalan, Vuolenkosken ja Kausaln kouluissa sekä Iitin yläkoulussa.

Tasa-arvosuunnittelun tavoite

Oppilaitoksessa tehtävä tasa-arvosuunnittelu on jatkuva prosessi, jossa luodaan yhteinen käsitys muun muassa siitä

- millainen on tasa-arvoinen oppilaitos
- mitkä asiat voivat estää tasa-arvon toteutumista
- mitkä asiat edistävät tasa-arvoa oppilaitoksessa

Oleennaista on, että oppilaitoksen toimintaa tarkastellaan ja kehitetään sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta ja että tämä ilmenee selvästi oppilaitoksen toimintaa ohjaavista asiakirjoista.

Kuinka usein suunnitelma laaditaan?

Iitin perusopetuksen koulut laativat tasa-arvosuunnitelman ja koulukohtaisen toimintaohjeen kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Suunnitelman toteutumista arvioidaan vuosittain. Konkreettisia toimenpiteitä tasa-arvon edistämiseksi tehdään jatkuvasti.

Oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä tasa-arvosuunnittelu, johon on sitouduttu johtoa myöten ja johon lapset ja nuoret (oppilaat/opiskelijat) osallistuvat yhdessä henkilökunnan kanssa, toimii työkaluna siinä tavoitteellisessa ja suunnitelmallisessa sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävässä työssä, jota oppilaitoksissa tehdään.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyön osa-alueet

Opetuksen järjestäminen

Opetussuunnitelman perusteissa todetaan:

" Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Perusopetuksen kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa. Opetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana.

Elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa."

Suomen perustuslain ja yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Opetuksen ja opetusaineistojen tulee tukea tasa-arvolain toteutumista.

Iitin perusopetuksen kouluissa huolehditaan, että oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Opetuksessa käytettävät työvälineet, työaineet ja oppimateriaalit ovat kaikkien saatavilla. Oppilaat eivät saa joutua epätasa-arvoiseen asemaan esimerkiksi sen vuoksi, että osalla oppilaista on käytettävissä omia digitaalisia laitteita. Mikäli opetukseen sisältyy leirikouluja, retkiä tai opintokäyntejä, jotka ovat maksullisia, varmistetaan, että kaikilla oppilailta on mahdollisuus osallistua varallisuudesta huolimatta. Oppilaalla on oikeus saada myös maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut. Oppilashuollon palveluiden tulee olla yhdenvertaisesti saavutettavissa riippumatta siitä, missä

koulussa oppilas opiskelee.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Kouluissa hyödynnetään mm. KiVa – kouluohjelmassa opittuja taitoja ja menetelmiä. Ohjelma tarjoaa koulun henkilökunnalle tietoa kiusaamisesta ja siihen puuttumisesta sekä pyrkii sitouttamaan kaikki koulun aikuiset kiusaamisen vastaiseen työhön. Sen avulla varmistetaan, että kouluissa puututaan kaikenlaiseen kiusaamiseen ja syrjintään ja kasvatetaan oppilaita, jotka eivät kiusaa muita. Kouluissa toteutetaan kiusaamiskyselyjä koulukohtaisesti.

Koulun aikuisten toiminnassa otetaan huomioon oppilaan edun ensisijaisuus, oppilaan oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi sekä oppilaan näkemysten kunnioittaminen.

Vaikka opetus on mahdollisimman sukupuolineutraalia eli oppilaiden sukupuoleen kiinnitetään mahdollisimman vähän huomiota, otetaan opetuksessa myös huomioon ns. sukupuolisensitiivisyys eli tavoitteena on tunnistaa tyttöjen ja poikien erilaiset tarpeet eri ikä- ja kehitysvaiheissa. Opiskeluolot järjestetään sellaisiksi, että ne sopivat sekä tytöille että pojille. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, ettei toisinaan etenkin poikien keskuudessa havaittava hyvän menestyksen väheksyminen johtaisi poikien alisuoriutumiseen. Molempia sukupuolia tulee kannustaa löytämään omat henkilökohtaiset vahvuutensa.

Opintosuoritusten arviointi

Arviointi perustuu opetussuunnitelmassa esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteet ja arviointiperusteet kerrotaan oppilaille. Oppilaan ikä huomioiden oppilasta ohjataan asettamaan itse tavoitteita omalle oppimiselleen. Arvioinnin tehtävä on myös kehittää oppilaan edellytyksiä itsearviointiin ja vertaisarviointiin. Arvioinnissa ei verrata oppilaiden suorituksia toisiinsa eikä arviointi kohdistu oppilaan persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin.

Arvioinnin tulee olla oppimista ohjaavaa. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä ja opettajan on annettava oppilaalle jatkuvaa palautetta hänen edistymisestään. Oppilaalle on annettava mahdollisuus osoittaa osaamistaan erilaisilla tavoilla. Käyttäytyminen arvioidaan erikseen, eikä oppilaan käytös vaikuta yksittäisestä oppiaineesta saatavaan arvosanaan. Oppilaalla on oikeus saada tietoa opettajalta arviointiperusteiden soveltamisesta häneen. Perusopetuksen päättöarvosanat annetaan yhdenvertaisin perustein. Koulun sisällä on yhtenäinen arviointikulttuuri. Yhteistyö kotien kanssa on myös osa hyvää arviointikulttuuria.

Elämäkatsomus vakaumus ja mielipide

Syrjintä vakaumuksen perusteella on laissa kielletty. Kiellettyä on myös oman syrjivän käytöksen perusteleminen vakaumuksella. Syrjintä vakaumuksen perusteella tarkoittaa ihmisen elämäkatsomuksellisten arvojen loukkaamista.

Iitin perusopetuksen kouluissa kunnioitetaan ihmisten erilaisia elämäntapoja ja – arvoja. Ilmapiiri on erilaisia vakaumuksia kohtaan avoin ja erilaisiin vakaumuksiin suhtaudutaan yhdenvertaisesti. Koska epäkunnioittava suhtautuminen toisen vakaumukseen saattaa johtua tietämättömyydestä ja ennakkoluuloista, pyritään järjestämään mahdollisuuksia tutustua erilaisiin arvomaailmiin. Kouluissa voi vierailta tasapuolisesti eri elämäkatsomuksellisia mielipiteitä edustavia vieraita

kuten esimerkiksi uskonnollisten seurakuntien ja yhdistysten edustajia sekä yhteiskunnallisia järjestöjä. Vierailuista päätetään koulukohtaisesti. Virallisessa tiedotuksessa ja henkilökunnan antamassa neuvonnassa kunnioitetaan erilaisia vakaumuksia ja erilaisia arvopohjia. Ruokailussa otetaan huomioon vakaumukset sekä erityisruokavaliot.

Etninen tausta, kansallisuus ja kieli

Etnisestä taustastaan, kansallisuudestaan tai kielestään riippumatta kaikki ovat samanarvoisia. Oppilaiden, henkilökunnan ja vierailijoiden oikeutta etniseen ja kulttuuriseen identiteettiin kunnioitetaan. Rasismia ja etnistä syrjintää ei sallita. Tavoitteena on, että syrjintä ehkäistään jo ennalta. Syrjintätapaukset tunnistetaan ja niihin puututaan välittömästi. Monimuotoisuutta arvostavaa ja keskustelevaa toimintakulttuuria kehitetään sekä tuetaan tasa-arvoista kohtaamista ja vuorovaikutusta. Kouluissa pyritään huolehtimaan tulkkipalveluista, jotta esimerkiksi koulun ja kodin yhteistyötä voidaan toteuttaa oppilaan huoltajan äidinkielestä huolimatta. Erilaisia ajattelu- ja toimintatapoja sallitaan ja hyväksytään. Monikulttuurisuutta pidetään positiivisena resurssina, johon erilaiset ihmiset tuovat täydentävää osaamista. Monimuotoista osaamista pyritään hyödyntämään kaikessa toiminnassa.

Seksuaalinen suuntautuminen

Iitin perusopetuksen kouluissa moninaiselle sukupuolen tai sukupuoli-identiteetin ilmaisulle ja sukupuoli-identiteetin kehittymiselle ja sen pohtimiselle annetaan tilaa ja aikaa. Oppilaan, henkilökuntaan kuuluvan ja vierailijan seksuaalista suuntautumista kunnioitetaan. Seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää ei sallita. Erilaisten ihmisten kohtaamisen ja arvostamisen kulttuuria tuetaan ja edistetään. Hyväksyvää, avointa ja sallivaa ilmapiiriä rakennetaan tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Oppilaat ja henkilökunta ottavat toiminnassaan ja tiedotuksessaan huomioon seksuaalisen moninaisuuden. Seksuaalisesta moninaisuudesta kerrotaan ja keskustellaan oppitunneilla osana opetussuunnitelmia ja opetusta.

Seksuaalinen häirintä ja sen ehkäisy

Seksuaalinen häirintä on ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan toisen koskemattomuutta. Seksuaalisella häirinnällä luodaan usein uhkaava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Sillä on yhtymäkohtia kiusaamiseen, mutta häirinnän ei tarvitse aina olla ilkeämielistä. Vakavimmillaan häirintä voi muuttua seksuaaliseksi väkivallaksi ja rikokseksi.

Seksuaalinen häirintä voi olla esim.

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä,
- härskejä puheita, nimittelyä, kaksimielisiä vitsejä,
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset,
- pornoaineiston esille asettaminen, seksuaalisesti värityneet kirjeet, puhelinsoitot tai sähköpostit,
- fyysinen koskettelu, seksuaalisväritteiset ehdotukset tai vaatimukset,
- siihen voi liittyä myös seksuaalista väkivaltaa, esimerkiksi raiskaus tai sen yritys.

Kaikkien Iitin perusopetuksen kouluissa opiskelevien tai työskentelevien tulee kohdella toisiaan kunnioittavasti ja tasavertaisesti. Minkäänlaista henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa seksuaalista tai muuta häirintää - ei henkistä eikä fyysistä suvaita. Epäasialliseen kielenkäyttöön ja käyttäytymiseen puututaan. Jos oppilas on joutunut sukupuolisen häirinnän kohteeksi, tulee tämä ilmaista häiritsijälle ja mikäli tämä ei auta, tulee ilmoittaa asiasta opettajalle tai rehtorille. Tiedon saatuaan koulu ryhtyy

poistamaan ongelmaa käytettävissään olevin keinoin. Toimenpiteet valitaan tapauskohtaisesti tarpeen mukaan moniammatillisessa yhteistyössä. Vakavimmat tapaukset ovat aina rikoksia ja niiden selvittely kuuluu poliisille.

Vammaisuus ja terveydentila

Ketään ei syrjitä vamman tai terveydentilan perusteella. Ihmisen kohtelu on yhdenvertaista ja asiallista, on sitten kyse psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta tai vammasta.

Oppilaalla (ja henkilökuntaan kuuluvalla) on oikeus päättää, mitä hän kertoo yhteisönsä henkilöille terveydentilastaan tai vammastaan. Asiasta sovitaan aina oppilaan huoltajan kanssa.

Koulussa tehdään mahdollisuuksien mukaan erityisjärjestelyjä tai opiskelupaikka osoitetaan kouluun, jossa erityisjärjestelyt ovat mahdollisia. Näistä sovitaan erikseen asianomaisen kanssa. Esteettömät kulkureitit merkitään selkeillä opasteilla. Esteettömyys (portaat, hissit, ovet, wc-tilat, valaistus, hälyä ja kaikua vaimentavat materiaalit) varmistetaan suunniteltaessa uusia rakennuksia tai peruskorjattaessa vanhoja tiloja. Ovien avautumismekanismit suunnitellaan siten, että kaikki voivat käyttää samoja kulkureittejä. Viestintää (verkkosivut, oppaat, esitteet, opetusmateriaali, asiakirjat) kehitetään kaikkien saavutettavaan muotoon. Tarvittaessa hankitaan esimerkiksi siirrettäviä induktiosilmukoita ja henkilökuntaa koulutetaan niiden käyttöön.

Yhteistyö oppilaiden ja opiskelijoiden sekä henkilöstön kanssa

Oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä suunnitelmallinen sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävä työ tehdään aina yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa.

Oppilaiden ja opiskelijoiden tulee osallistua oppilaitoksessa tehtävään suunnitelmalliseen työhön alusta lähtien.

Työ, joka on tehty pelkästään henkilöstön keskuudessa tai työ, jonka koulutuksen järjestäjä on tehnyt, ei täytä tasa-arvolain asettamia vaatimuksia oppilaitoksessa tehtävästä suunnitelmallisesta tasa-arvoa edistävästä työstä.

Sukupuolten välistä tasa-arvoa edistettäessä oppilaitoksissa on otettava huomioon lasten ikä ja kehitys. Mitä nuoremmista lapsista on kyse, sitä tärkeämpää on harkita, miten heidät on tarkoituksenmukaisinta ottaa mukaan oppilaitoksessa tehtävään tasa-arvotyöhön.

Iitin perusopetuksen kouluissa arvostetaan sekä henkilöstöä että oppilaita keskeisenä voimavarana tukemalla ja edistämällä tasa-arvotyötä osana yksilön kunnioitusta, oikeudenmukaista ja vastuullista toimintaa sekä yhteistyötä. Tasa-arvon edistäminen on myös osa inhimilliseen pääomaan panostamista. Tasa-arvon edistäminen on jokaisen koulussa toimivan velvollisuus. Tasa-arvoinen kohtelu konkretisoituu työntekijöiden ja opiskelijoiden välisissä vuorovaikutustilanteissa sekä työntekijöiden ja opiskelijoiden työolojen kehittämisessä.

Erityisesti huomioitavat kysymykset

Oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävää suunnitelmallista tasa-arvoa edistävässä työssä tulee kiinnittää erityistä huomiota oppilas- tai opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppilaiden tai opiskelijoiden arviointiin, oppimiseroihin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Lisäksi sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisy tulee ottaa huomioon oppilaitoksessa tehtävää suunnitelmallista työtä valmisteltaessa ja tasa-arvoa edistävästä toimenpiteistä päätettäessä. **Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että oppilaitoksessa**

opetetaan arvostavaa suhtautumista kaikkiin ja kerrotaan perustietoa sukupuolen moninaisuudesta.

Oppilaitoksen tasa-arvotilanteen kartoittaminen

Tasa-arvosuunnitelman tulee perustua selvitykseen oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta. On selvitettävä, miten oppilaat ja opiskelijat kokevat tasa-arvon toteutuneen omassa oppilaitoksessaan.

Kartoitus oppilaitoksen todellisen ja ajantasaisen tasa-arvotilanteen kartoittamiseksi voidaan tehdä oppilaiden tai opiskelijoiden sekä opetushenkilöstön keskuudessa esimerkiksi kirjallisen kyselyn avulla.

Kysely voidaan toteuttaa erillisenä tai osana muuta oppilaitoksessa toteutettavaa kyselyä, kuten esimerkiksi lukuvuosittain tehtävän oppilashuoltokyselyn yhteydessä. Kartoituksessa voidaan kysyä esimerkiksi koulun vuorovaikutus- ja toimintakulttuurista, koulun ilmapiiristä, opetuksesta, opinto-ohjauksesta, oppimateriaaleista, seksuaalisesta ja sukupuolen perusteella tapahtuvasta häirinnästä sekä toiveista ja kehittämisideoista tasa-arvon edistämiseksi. Kyselyn tuloksien perusteella arvioidaan tasa-arvotilanne ja mietitään mahdollisia jatkotoimia koulukohtaisessa oppilashuoltoryhmässä.

Tasa-arvokysymyksiä on hyvä myös käsitellä oppitunnilla tai teemapäivän puitteissa. Esimerkiksi tasa-arvovaltuutettu on tuottanut erityisesti yläkoulujen, lukioiden ja ammattioppilaitosten opetukseen soveltuvaa aineistoa seksuaalisesta häirinnästä, joka on vapaasti hyödynnettävissä ja löytyy sivustolta www.eimeidankoulussa.fi

Etenkin nuorempien oppilaiden kanssa on luontevinta koota heidän näkemyksiään esimerkiksi luokkatilanteessa tai tasa-arvoa käsittelevän teemapäivän yhteydessä. **Hyvä ajankohta teemapäivälle on tasa-arvon ja Minna Canthin päivä 19.3.**

Koulussa voidaan myös järjestää tasa-arvoa käsittelevä yleinen keskustelutilaisuus. Tämä antaa mahdollisuuden keskustella tasa-arvoon liittyvistä mahdollisista ongelmista, niiden ratkaisuista ja kehittämisideoista.

Kartoituksessa voidaan hyödyntää tilastotietoa, mikäli tieto on eritelty sukupuolen mukaan. Pelkän tilastotiedon käyttäminen oppilaitoksen tasa-arvotilanteen selvittämiseksi ei kuitenkaan riitä.

Sovitetaan selkeistä toimenpiteistä

Sovitut kehittämiskohteet ja mahdollisimman konkreettiset toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi perustuvat oppilaitoksessa toteutettuun kartoitukseen ja ne valitaan aina oppilaitoksen omien tarpeiden mukaan.

Kyseessä on jatkuva kehittämistyö, jossa esille nouseviin kysymyksiin etsitään vastauksia. On parempi keskittyä muutaman epäkohdan tehokkaaseen poistamiseen kuin yrittää ratkaista liian monta asiaa samanaikaisesti. Yhdessä sovittujen toimenpiteiden lisäksi on hyvä myös nimetä toimijat, toimenpiteet vastuuhenkilöineen sekä aikataulu valittujen epäkohtien poistamiseen.

Toimenpiteet voivat kohdistua esimerkiksi oppilaitoksen toimintatapoihin, pedagogiikkaan, oppimateriaaleihin tai opintojen ohjaukseen. Toimenpiteet voivat pitää sisällään myös tiedon lisäämistä tasa-arvokysymyksistä.

Esimerkiksi:

KOHDE	TAVOITE	KEINO	TOTEUTUMINEN
1. Ainevalinnat	1. Tasa-arvoa edistetään ainevalinnoissa.	1. Aineenopettajat kannustavat kaikkia oppilaita oman aineensa opintoihin.	
2. Opinto-ohjaus	2. Oppilaita ohjataan jatko-opintoihin ja ammatinvalintaan sukupuolesta riippumatta	2. Sekä tyttöjä että poikia kannustetaan myös perinteisesti toisen sukupuolen suosimille aloille.	
3. Opintosuoritusten arviointi	3. Opintosuoritusten arvioinnissa pyritään ehdottomaan tasa-arvoon.	3. Opetushenkilöstö tunnistaa opintosuoritusten arvioinnin mahdolliset tasa-arvo-ongelmat.	
4. Oppilaiden tasa-arvokäsitykset	4. Oppilaiden tasa-arvotietoisuutta lisätään.	4. Tasa-arvotema sisällytetään opetukseen	

Suunnitelman kirjaaminen

Kartoitus sekä sovitut toimenpiteet kirjataan joko erilliseen tasa-arvosuunnitelmaan tai muuhun oppilaitoksen suunnitelmaan. Käytännöstä päätetään kouluittain. Suunnitelmaan kirjataan myös sovittujen toimenpiteiden aikataulut ja vastuhenkilöt.

Tasa-arvosuunnitelmaa ei tarvitse laatia erilliseksi asiakirjaksi, vaan tasa-arvotilanteen selvitys, toimenpiteet ja arvio voidaan liittää osaksi muuta oppilaitoksen suunnitelmaa. Seurannan ja valvonnan kannalta on kuitenkin keskeistä, että lain edellyttämät seikat ovat helposti löydettävissä.

Tasa-arvosuunnitelma ja yhdenvertaisuuslain nojalla laadittava yhdenvertaisuussuunnitelma on järkevää laatia yhdessä, koska kummassakin on kyse syrjinnän ennaltaehkäisemisestä ja tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen oppimisyhteisön kehittämisestä.

Oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävää tasa-arvosuunnitelmaa ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista yhdistää siihen työyhteisössä laadittavaan henkilöstöpoliittiseen tasa-arvosuunnitelmaan, jonka oppilaitos työyhteisönä mahdollisesti laatii.

Tasa-arvosuunnitelman laatimisen menettelyä ja sisältöä koskevat vaatimukset tulee täyttää myös silloin, kun se on yhdistetty toiseen oppilaitoksessa laadittavaan suunnitelmaan.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma hyväksytään Iitin kunnan koulutuslautakuntassa.

Tiedottaminen ja tasa-arvotyöhön sitoutuminen

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta tiedotetaan aktiivisesti kaikille

Koska tarkoituksena on varmistaa, että oppilaitostasolla tehdään tavoitteellista ja suunnitelmallista työtä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi, on suositeltavaa, että oppilaitoksessa tehtävästä työstä tiedotetaan aktiivisesti oppilaille, opiskelijoille, alaikäisten oppilaiden ja opiskelijoiden huoltajille sekä henkilöstölle.

Tiedottamisen kanavana käytetään oppilaitoksen sähköisten viestimien ja mahdollisten painettujen oppaiden lisäksi **koulun yhteisiä kokouksia, tilaisuuksia tai vanhempainiltoja.**

Tehokas toimeenpano vaatii sitoutumista

Tasa-arvosuunnitelman tehokkaan toimeenpanon edellytyksenä on, **että koko kouluyhteisö, koulun johtoa myöten, on sitoutunut oppilaitoksessa tehtävään tasa-arvotyöhön.**

Tasa-arvosuunnitelman toimeenpano onnistuu silloin, kun konkreettisista toimenpiteistä on sovittu yhdessä ja tasa-arvosuunnitelmaan on kirjattu vastuuhenkilöt ja aikataulut. Näin suunnitelmaan kirjattu toimenpide muuttuu arjen teoksi.

Tasa-arvotyö saattaa herättää myös vastustusta. Tasa-arvotyö saatetaan pitää turhana tai se koetaan kritiikkinä omaa työtä kohtaan. Etenkin näissä tilanteissa on ensiarvoisen tärkeää, että oppilaitoksen johto osoittaa tukensa tehtävälle tasa-arvotyölle ja osoittaa olevansa valmis käymään keskustelua tasa-arvon edistämisen tarpeellisuudesta.

Arviointi ja seuranta

Oppilaitoksessa tehtävään suunnitelmalliseen tasa-arvotyöhön kuuluu myös arvioida, miten aikaisemmin tasa-arvon edistämiseksi sovitut toimenpiteet ovat toteutuneet. Toimenpiteitä arvioitaessa voidaan tarkastella, ovatko toimenpiteet olleet riittävän tehokkaita ja mistä johtuu, mikäli tuloksia ei ole saavutettu. Käytännössä arviointi on luontevinta tehdä tasa-arvosuunnitelman päivityksen yhteydessä ja arviointi voi samalla toimia pohjana uusien toimenpiteiden valmistelulle.

Iitin kunnan perusopetuksessa toimenpiteiden toteutumista seurataan vuosittain.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toteutumista voidaan seurata ja arvioida koulukohtaisessa oppilashuoltoryhmässä lukuvuosittain. Arvioinnin tarkoituksena on tunnistaa mahdolliset epäkohdat, jotka vaativat toimenpiteitä, sekä arvioida mahdollisten toimenpiteiden onnistumista.

Suunnitelman laatimisessa on käytetty Tasa-arvovaltuutetun internet-sivuilta julkaistua ohjetta: <https://www.tasa-arvo.fi/ohjeita-oppilaitoksen-tasa-arvosuunnitteluun>

Tasa-arvolaki, oppilaitokset ja sukupuolen moninaisuus

Yhdenvertaisuuslaissa kielletään välitön (suora) syrjintä ja välillinen (epäsuora) syrjintä, häirintä sekä ohje tai käsky syrjiä jotakuta. Välittömällä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaissa: 1) naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella; 2) eri asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä; 3) eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella. Välillisellä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaissa: 1) eri asemaan asettamista sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun nähden neutraalilta vaikuttavan säännöksen, perusteen tai käytännön nojalla, jos menettelyn vaikutuksesta henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epäedulliseen asemaan sukupuolen perusteella; 2) eri asemaan asettamista vanhemmuuden tai perheenhuoltovelvollisuuden perusteella.

Tasa-arvolain uuden 6 c §:n mukaan mm. koulutuksen järjestäjien tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Virallisen sukupuolen lisäksi otetaan siis huomioon myös sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisy. Sukupuolivähemmistöön kuuluvien yksityisyyttä tulee kunnioittaa, eikä tasa-arvon edistäminen tarkoita sitä, että ryhdyttäisiin selvittämään ihmisten sukupuoli-identiteettejä tai sukupuolen ilmaisuja. Tällainen tieto on salassa pidettävää ja kuuluu yksityisyyden piiriin.

Yhdenvertaisuuslaissa kielletyt syrjintäperusteet ovat: ikä, etninen, tai kansallinen alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, terveydentila, perhesuhteet, ammattiyhdistystoiminta, poliittinen toiminta, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen tai muu henkilöön liittyvä syy (esim. varallisuus, raskaus).

Häirinnässä on kyse ihmisarvoa loukkaavasta käyttäytymisestä. Ihmisarvon käsite viittaa kaikkien ihmisyksilöiden synnynnäiseen ja luovuttamattomaan arvoon sekä jokaisen oikeuteen nauttia perustavanlaatuisista oikeuksista yhdenvertaisesti muiden kanssa. Ihmisen luontainen arvo ei riipu hänen alkuperästään, iästään, terveydentilastaan tai muista ominaisuuksistaan taikka muiden mielipiteistä ja arvostuksista. Henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytyminen on häirintää, jos loukkaava käyttäytyminen liittyy edellä todettuun syyhyn (ikä, alkuperä, kansalaisuus jne.) ja käyttäytymisellä luodaan mainitun syyn vuoksi henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri. Käyttäytymisen käsite on ymmärrettävä laajasti siten, että kyse voi olla esim. puheista, sähköpostiviesteistä, ilmeistä, eleistä tai epäasiallisen materiaalin esille laittamisesta tai muunlaisesta viestinnästä.

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Seksuaalinen häirintä voi olla esim.

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä
- härskejä puheita, nimittelyä, kaksimielisiä vitsejä
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset

- pornoaineiston esille asettaminen, seksuaalisesti värittyneet kirjeet, puhelinsoitot tai sähköpostit
- fyysinen koskettelu, seksuaalisväritteiset ehdotukset tai vaatimukset, - siihen voi liittyä myös seksuaalista väkivaltaa, esim. raiskaus tai sen yritys.

Sukupuolen perusteella tapahtuvalla häirinnällä tarkoitetaan henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. (tasa-arvolaki 7 §)

Ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (yhdenvertaisuuslaki 6§ 20)

Lähde: Sosiaali- ja terveysministeriö 2015: *Tasa-arvolaki, oppilaitokset ja sukupuolen moninaisuus*. Osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3718-5>

Kysely seksuaalisen häirinnän yleisyydestä omassa oppilaitoksessa

Pysäytä seksuaalinen häirintä koulussa!

Ei meidän koulussa on tasa-arvovaltuutetun oppimateriaali seksuaalista häirintää vastaan. Aineisto sopii yläkoulun, lukion ja ammattioppilaitosten tunneille. Aineistoon kuuluu

- Lyhytelokuva (2 min)
- Valmis oppituntikonaisuus: nuoria puhutteleva visuaalinen esitys keskustelun pohjaksi (oppituntiprezi)
- Ohjeistus opettajalle -opas (pdf)
- Kysely seksuaalisen häirinnän yleisyydestä omassa koulussa

www.eimeidankoulussa.fi/opettajalle

Toimintaohje, esimerkki:

Jos koet joutuneesi epäasiallisen kohtelun tai kiusaamisen kohteeksi toimi seuraavasti:

ilmoita opettajalle, luokanvalvojalle, terveydenhoitajalle, koulukuraattorille tai muulle opiskelijahuollon henkilölle tai rehtorille asiasta. Voit halutessasi ottaa asian puheeksi suoraan häiritsijän tai epäasiallisesti käyttäytyvän kanssa. Kerro miltä sinusta tuntuu ja että koet hänen toimintansa epäasialliseksi käytökseksi. Kehota häntä lopettamaan se. Näin annat hänelle mahdollisuuden korjata toimintaansa.

Jos epäasiallinen käytös jatkuu, kerro viivytyksettä luokanvalvojaan tai opiskelijahuollon henkilölle asiasta.

Mikäli häiritsijänä tai kiusaajana on opettaja tulee opiskelijan ilmoittaa asiasta rehtorille, joka ryhtyy välittömästi toimiin tilanteen korjaamiseksi ja selvittämiseksi.

Asian käsittely, kun luokanvalvoja tai rehtori saa tiedon:

Keskustele asianosaisen kanssa rauhallisesti ja kiireettä.

Keskustele kiusaajaksi/häiritsijäksi nimetyn kanssa.

Kutsu asianosaiset yhteiseen sovittelukeskusteluun.

Mikäli tieto tulee muulta henkilöltä kuin kiusatuksi tulleelta, kutsuttu syrjinnän kohteeksi tullut henkilö keskusteluun.

Sovittelukeskustelussa:

Puhutaan konkreettisista tilanteista ja tapahtumista.

Kumpikin osapuoli kertoo näkemyksensä tilanteesta.

Keskustellaan osapuolien kanssa odotuksista tilanteen ratkaisemiseksi. Sovitaan tarvittavista käyttäytymiseen tehtävistä muutoksista.

Sovitaan seurannasta.

Mikäli tilanne ei korjaannu yhteisellä käsittelyllä ja sopimuksilla, rehtori käynnistää kurinpitomenettelyn (Perusopetuslaki 26§).

Pyynnöstä annetaan kirjallinen selvitys menettelystä sille, joka katsoo joutuneensa syrjityksi tasa-arvoissa mainituin tavoin.

Oppilaiden väliset tapaukset käsitellään opiskelijahuoltoryhmässä. Opettajan/muun henkilöstön edustajan ja opiskelijan väliset tapaukset käsitellään opiskelijahuoltoryhmässä ja muun henkilöstön edustajan esimiehen kanssa.

TASA-ARVOKYSELY WILMASSA tai PAPERILLA

1. Sukupuoli
2. Luokka-aste

erittäin hyvin/ melko hyvin / huonosti / erittäin huonosti

3. Kuinka hyvin oppilaita kohdellaan oppitunneilla samanarvoisesti sukupuolesta riippumatta?
4. Kuinka hyvin opettajat sallivat oppilaiden ilmaista mielipiteensä oppitunneilla?
5. Kuinka hyvin sukupuolten samanarvoinen kohtelu toteutuu opintosuoritusten arvioinnissa?
6. Kuinka hyvin oppimateriaalit kannustavat rikkomaan miesten ja naisten sukupuolirooleja?
7. Kuinka hyvin opettajat kohtelevat oppilaita samanarvoisesti oppituntien ulkopuolella?
8. Kuinka hyvin oppilaat kohtelevat toisiaan samanarvoisesti oppituntien ulkopuolella?

kyllä /ei

9. Oletko kokenut jotakin alla olevista?
 - a. häiritseviä seksuaalisuuteen kohdistuvia kommentteja muilta oppilailta
 - b. häiritseviä seksuaalisuuteen kohdistuvia kommentteja opettajilta tai muulta henkilökunnalta
 - c. epämiellyttävää fyysistä koskettelua oppilaiden taholta
 - d. epämiellyttävää fyysistä koskettelua opettajien tai muun henkilökunnan taholta
 - e. seksuaalisuuteen liittyvää kirjoittelua tai viesteä
 - f. muuta seksuaalista häirintää

erittäin hyvin/ melko hyvin / huonosti / erittäin huonosti

10. Kuinka koulussa puututaan häirintään?

kyllä / ei

11. Koulussamme esiintyy kiusaamista oppilaiden keskuudessa?
12. Koulussamme esiintyy kiusaamista henkilökunnan taholta?
13. Koulussamme esiintyy syrjintää liittyen
 - a. sukupuoleen
 - b. uskontoon
 - c. syntyperään
 - d. mielipiteeseen seksuaaliseen suuntautumiseen
 - e. muuhun _____

14. Miten koulussamme puututaan mahdolliseen havaittuun syrjintään. _____

15. Koetko, että koulussamme annetaan tarpeeksi tietoa liittyen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. _____

Lähde: Opetushallitus 2015: *Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas sukupuolen tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa.*